

## TYT TÜRKÇE · ÜNİTE 8 / 12 · DİL BİLGİSİ, YAZIM VE NOKTALAMA

# Ses Bilgisi: TYT Hap Bilgi

Ses bilgisi TYT'de seyrek ama kolay puan: ÖSYM 2018-2026 arasında **4 soru** sordu, hepsi ses olayları. Üçünde kök aynıydı: "Bu parçada aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?"

Notlar ünlü ve ünsüzlerin özelliklerini, iki ünlü uyumunu ve on iki ses olayını örnekleriyle veriyor; ses olayı sorusunun çözüm sırası ve ÖSYM'nin dört sorusunun dökümü sonda.

Bu ünite  
4 çıkmış soru (2018-2026)  
bu bloktan yılda ~8 soru  
4 ÖSYM tuzağı

## 1 ÖSYM bu ünitelerden ne sordu?

4 sorunun 3'ü tek konudan geldi: Parçada hangi ses olayı yok?

Parçada hangi ses olayı yok? ■■■ 3 soru

2019/7 Hayvan dokuları 2021/8 Garip mahzun dizeler 2023/10 Yağmurlu bir günlük

Altı çizili sözcükte ünlü düşmesi ■ 1 soru

2018/7 Sis ve zihin: ünlü düşmesi olmayan sözcük

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Türkçe testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

## 2 Ünlüler ve Ünlü Uyumları

### Sekiz ünlünün özellikleri

| ÖZELLİK        | ÜNLÜLER                             |
|----------------|-------------------------------------|
| Kalın / ince   | a, ı, o, u kalın; e, i, ö, ü ince   |
| Düz / yuvarlak | a, e, ı, i düz; o, ö, u, ü yuvarlak |
| Geniş / dar    | a, e, o, ö geniş; ı, i, u, ü dar    |

### İki uyum

- **Büyük ünlü uyumu**: Türkçe bir sözcüğün ünlüleri ya hep kalın ya hep ince. "Yolcular" uyar; "kitap, sinema" alıntı olduğu için uymaz.

- Türkçe olduğu hâlde uymayanlar: **anne, elma, kardeş, hangi, şişman, inanmak**. Tek şekilli ekler de uyumu bozar: -yor, -ki, -daş, -leyin, -gil, -imtırak, -ken (geliyor, akşamki, yoldaş).
- **Küçük ünlü uyumu**: düz ünlüden sonra düz ünlü gelir; yuvarlak ünlüden sonra ya dar yuvarlak (u, ü) ya da düz geniş (a, e) gelir. "Gözlükçü, okullar" uyar.
- Küçük uyuma uymayan Türkçe sözcükler de var: avuç, yağmur, çamur, kabuk, kavun. Alıntılarda aranmaz: radyo, doktor, profesör.
- "O" ve "ö" Türkçe sözcüklerde sadece ilk hecede bulunur; "-yor" eki bu yüzden küçük uyumu hep bozar.

### 3 Ünsüzler

KODLA

#### FıSTIKÇI ŞAHAP

Sert ünsüzler: **f, s, t, k, ş, h, p**. Öbür ünsüzler yumuşaktır. Ses olaylarının çoğu bu sekiz sesle ilgili.

#### Sert ve yumuşak çiftler

- Yumuşamada sert ünsüz yumuşak eşine döner: **p → b, ş → c, t → d, k → ğ (g)**.
- Benzeşmede yumuşak ünsüz sert eşine döner: **c → ş, d → t, g → k**.

### 4 On İki Ses Olayı

#### Ses olayları ve örnekleri

| SES OLAYI        | KURAL VE ÖRNEK                                                                                                |
|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ünsüz yumuşaması | p, ş, t, k ile biten sözcüğe ünlüyle başlayan ek:<br>kitap-ı → kitabı, ağaç-ı → ağacı, renk-i → rengi.        |
| Ünsüz benzeşmesi | Sert ünsüzden sonra gelen c, d, g sertleşir: kitap-da → kitapta, iş-ci → işçi, yap-dı → yaptı.                |
| Ünsüz düşmesi    | k ile biten sözcüğe -cık, -cak, -lı: küçük → küçücük, ufak → ufacık, alçak → alçalmak; üst-teğmen → üsteğmen. |
| Ünlü düşmesi     | İkinci hecedeki dar ünlü düşer: ağız-ı → ağız, burun-u → burnu, oyun-a → oynamak, kayıp ol- → kaybolmak.      |

**Ünlü daralması**

"a, e" ile biten fiile -yor: bekle-yor → bekliyor, oku-ma-yor → okumuyor; de-, ye- y'den önce: diyecek, yiyen.

**Ünlü türemesi**

Küçültme ve pekiştirmede araya ünlü girer: genç → gencecik, az → azıcık, sapasağlam, yapayalnız

**Kaynaştırma**

İki ünlü arasına y, n, s, ş girer: kedi-y-e, kapı-n-ın, oda-s-ı, iki-ş-er.

**Ünsüz türemesi**

Bazı alıntılarda son ünsüz ikizleşir: his-i → hissi, ret etmek → reddetmek, zam-ı → zammı.

**Ünlü değişmesi**

Sadece iki örnek: ben-e → bana, sen-e → sana.

**Dudak benzeşmesi**

n ile b yan yana gelince n, m olur: çarşamba, perşembe, sümbül.

**Ses göçüşmesi**

Ağızlarda sesler yer değiştirir; yazıda yanlışdır: yalnız değil yalnız, kirbit değil kibrit.

**Ulama**

Sondaki ünsüz sonraki sözcüğün ünlüsüne bağlanarak okunur: "bir an" → bi-ran.

**Karıştırılan durumlar**

- Tek heceli Türkçe sözcüklerin çoğunda yumuşama olmaz: top-u → topu, sağ-ı → sağı. Bazı alıntılarda da olmaz: sanat-ı → sanatı.
- Özel adlarda yumuşama yazıya geçmez: Zonguldak'a, Sinop'u.
- "gil" ve sayılara gelen "-gen" benzeşmeye uymaz: halamgil, üçgen.
- Aynı iki ünsüzün yan yana gelmesi her zaman türeme değildir: "sat-tı, at-tı" sözcüğün kendi sesiyle ekin birleşmesidir.
- "Diye" ve "diyecek"te daralma var ama "deyince, deyip" yazılıştı korunur.

**5 ÖSYM'nin Ses Soruları****"Hangi ses olayı yoktur?" sorusu**

1 Şıklardaki beş olayı sırayla tek tek ara; her biri için parçada **tek bir kanıt sözcük** yeter.

2 Kolaydan zora git: önce "-yor" (daralma), "-cık / -cük" (ünsüz düşmesi), sonra ek almış sözcükleri kök ve eke ayır.

3 Ekli her sözcüğü kökü ve ekiyle yaz: düş-tük-ün → düştüğün: benzeşme (d → t) ve yumuşama (k → ğ) birlikte.

4 Kanıtı bulunamayan olay cevaptır. Üç soruda iki kez ünlü daralması, bir kez ünsüz düşmesi "yok" çıktı. TYT 2019/7 · 2021/8 · 2023/10

## ÖSYM'nin dört sorusu

| PARÇA                | CEVAP VE KANITLAR                                                                                                                    |
|----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Sis ve zihin         | Ünlü düşmesi olmayan: işitilen. benzetirim (beniz), oynayan (oyun), ayrıntı (ayır), çevre (çevir) düşmeli. TYT 2018/7                |
| Hayvan dokuları      | Yok: ünlü daralması. Var: vücudu (yumuşama), sahiptir (benzeşme), kıvrımlı (ünlü düşmesi), küçük (ünsüz düşmesi). TYT 2019/7         |
| Garip mahzun dizeler | Yok: ünsüz düşmesi. Var: yaşıyorum (daralma), ağızda (ünlü düşmesi), başladığında (yumuşama), beklermişçesine (benzeşme). TYT 2021/8 |
| Yağmurlu günlük      | Yok: ünlü daralması. Var: aklıma (ünlü düşmesi), düştüğünden (benzeşme ve yumuşama), küçük (ünsüz düşmesi). TYT 2023/10              |

## 6 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu ünitadaki sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

1 "Benzetmek" sözcüğünde ünlü düşmesi var: kökü "beniz"; düşmeyi görmek için kökü bulmak gerekir. TYT 2018/7

2 "Vücudu" sözcüğü yumuşamadır; tek heceli olmayan alıntılarda yumuşama olabilir. TYT 2019/7

3 "Yaşıyorum" ve "şaşıyorum" daralmadır (yaşa-yor); "-yor" alan her fiilde değil, "a, e" ile bitende olur. TYT 2021/8

4 "Yağıyor"da daralma yok: kök "yağ-" ünsüzle bitiyor, "-iyor" ekin kendi ünlüsü. TYT 2023/10

## 7 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. "Kitap" sözcüğü büyük ünlü uyumuna uymaz. ☐ D ☐ Y
2. "Elma" ve "kardeş" Türkçe olduğu hâlde büyük ünlü uyumuna uymaz. ☐ D ☐ Y
3. "Topu" sözcüğünde ünsüz yumuşaması vardır. ☐ D ☐ Y
4. "Kitapta" sözcüğünde ünsüz benzeşmesi vardır. ☐ D ☐ Y
5. "Küçük" sözcüğünde ünlü düşmesi vardır. ☐ D ☐ Y
6. "Burnu" sözcüğünde ünlü düşmesi vardır. ☐ D ☐ Y
7. "Geliyor" sözcüğünde ünlü daralması vardır. ☐ D ☐ Y
8. "Hissi" sözcüğünde ünsüz türemesi vardır. ☐ D ☐ Y
9. "Sattı" ve "attı" sözcüklerinde ünsüz türemesi vardır. ☐ D ☐ Y
10. "Bana" sözcüğünde ünlü değişmesi vardır. ☐ D ☐ Y

### Cevaplar

1. **D** İnce "i" ile kalın "a" bir arada; sözcük alıntıdır.
2. **D** Anne, elma, kardeş, hangi bilinen istisnalardır.
3. **Y** Tek heceli Türkçe sözcüklerin çoğunda yumuşama olmaz: top-u → topu.
4. **D** Sert "p"den sonra "-da" eki "-ta" olmuş.
5. **Y** "Küçük"ün sonundaki "k" düşmüş: ünsüz düşmesi.
6. **D** Burun-u → burnu: ikinci hecedeki "ü" düşmüş.
7. **Y** Kök "gel-" ünsüzle bitiyor; daralma "a, e" ile biten fiilde olur: bekliyor.
8. **D** His-i → hissi: son ünsüz ikizleşmiş.
9. **Y** Sözcüğün kendi ünsüzü ekini ünsüzüyle yana gelmiş; türeme değil.
10. **D** Ben-e → bana; sadece bana ve sanada görülür.

**Kaynak:** Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Türkçe testi).